

**MK SOOVITUS LIIKMESRIIKIDELE Rec(2005)5
HOOLEKANDEASUTUSTES KASVAVATE LASTE ÕIGUSTE KOHTA**

(Vastu võetud Ministrite Komitees 16. mail 2005 ministrite asetäitjate 919. nõupidamisel)

Ministrite Komitee, juhindudes Euroopa Nõukogu põhikirja artikli 15 punktist b,

arvestades, et Euroopa Nõukogu eesmärk on suurendada oma liikmete ühtsust *inter alia* ühiseeskirjade vastuvõtmise propageerimise kaudu,

tuletades meelde Euroopa Nõukogu lasteprogrammi ja lapsi käsitleva poliitika projekti, eriti 1996. aastal Leipzигis peetud konverentsil "Laste õigused ja lapsi käsitlev poliitika Euroopas: uued lähenemised?" vastuvõetud soovitusi ning Parlamentaarse Assamblee soovitusi nr 1286 (1996) Euroopa lastestrateegia kohta, nr 1551 (2002) 21. sajandi ühiskonna ülesehitamise kohta koos lastega ja nende jaoks: Euroopa lastestrateegia (soovituse nr 1286 (1996)) jätk ja nr 1601 (2003) hoolitsuseta jäetud laste saatuse parandamise kohta hoolekandasutustes,

veel kord kinnitades hoolekandeasutustes kasvavate laste olukorda üldiselt käsitlevate õigusaktides, eriti Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis (ETS nr 5), Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni lapse õiguste konventsioonis, Euroopa sotsiaalharta (ETS nr 35), parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta (ETS nr 163), piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa konventsioonis (ETS nr 126), lapse õiguste Euroopa konventsioonis (ETS nr 160) ja lastega suhtlemist käsitlevas Euroopa konventsioonis (ETS nr 192) sätestatut,

võttes arvesse järgmisi Ministrite Komitee resolutsioone ja soovitusi: resolutsiooni nr R (77) 33 laste vanematest ja perekonnast eraldamise kohta ning soovitusi nr R (79) 17 laste kaitse kohta väärkohtlemise eest, nr R (84) 4 vanemliku vastutuse kohta, nr R (87) 6 kasuperede kohta, nr (87) 20 ühiskonna reageerimise kohta noorsookuritegevusele, nr R (94) 14 ühtse perepoliitika kohta, nr R (98) 8 laste osalemise kohta pere- ja ühiskonnaelus, Rec(2001)16 laste kaitse kohta seksuaalse ärakasutamise eest, Rec(2003)19 sotsiaalsete õiguste kasutamise parendamise kohta ning Rec(2003)29 alaealiste delinkventse käitumise vastu võitlemise uudsete viiside ja alaealiste õigusrikkumiste menetluse rolli kohta,

pidades meeles Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, mille kohaselt lapse vanematest ja perekonnast eraldamist tuleb vältida, kui saab rakendada muid abinõusid,

olles teadlik, et hoolimata ennetusabinõudest, tuleb osa lapsi siiski oma perekonnast lahutada,

arvestades, et lapse asendushoolduse vormi valikul tuleb eelkõige lähtuda lapse vajadustest ja huvidest ning kohasel juhul ka tema enda arvamusest antud küsimuses; lapse seisukohaga arvestamisel tuleb võtta arvesse tema vanust ja küpsust,

soovides, et kõik oma perekonnast eraldatud, eriti hoolekandeasutustesse paigutatud lapsed kasvaksid väärikas keskkonnas parimates võimalikes tingimustes, ilma et neid surutaks ühiskonnaelus kõrvale lapsepõlves või täiskasvanuina ning et neile ei tekiks takistusi küpseteks Euroopa kodanikeks saamisel,

soovitab liikmesriikide valitsustel järgmist:

1) võtta vajalikud õiguslikud ja muud meetmed, sealhulgas töötada välja riiklikud suunised ja tegevuskavad, mis tagavad käesoleva soovituse lisas toodud põhimõtete ja kvaliteedistandardite järgimise sooviga tagada laste õiguste täieliku rakendamise hoolekandeasutustes, sõltumata asendushoolduse põhjustest ja olemusest,

2) levitada seda soovitusi kohasel viisil laste seas ning teistele asjassepuutuvatele isikutele ja organitele.

Soovituse Rec(2005)5 lisa

Põhimõtted

- Perekond on lapse kasvamise ja heaolu loomulik keskkond ning lapse kasvatamine ja arendamine on vanemate esmane kohustus.
- Erivajadustega lastele ja perekondadele tuleb pakkuda võimalikult palju asjakohast abi.
- Asendushooldus peab olema erandlik meede, mille rakendamisel lähtutakse eelkõige lapse huvidest ja võimalikult kiirest edukast sulandumisest või tagasipöördumisest ühiskonda. Lapse lahutamine perekonnast peab tagama talle tema põhiõiguste täieliku kasutamise.
- Asendushooldus ei tohi kesta kauem kui vaja ning olukorda tuleb perekonnast eraldi paigutatud lapse huvidest lähtuvalt perioodiliselt hinnata. Vanematele tuleb pakkuda võimalikult palju abi, et laps saaks pöörduda harmooniliselt tagasi perekonda ja ühiskonda.
- Asendushoolduse lõppedes tuleb lapse vajadusi ja talle järgnevalt pakutava toe asjakohasust hinnata lähtuvalt vajadusest tagada lapse perekonda ja ühiskonda tagasipöördumine.
- Otsuse tegemine anda laps asendushooldusele ning asendushooldus ise peab toimuma diskrimineerimiseta, sõltumatult lapse ja/või tema vanemate soost, rassist, nahavärvist, sotsiaalsest või etnilisest kuuluvusest, kodakondsusest, veendumustest, keelest, varanduslikust seisundist, usutunnistusest, puudest, sünnipärasest või muudest tingimustest.
- Asendushooldusküsimuste menetlemise kord, asendushoolduse korraldus ja individuaalplaan, sealhulgas asendushooldustingimuste perioodiline ülevaatamine, peavad tagama lapsele tema õigused, eriti õiguse avaldada arvamust, hinnates sealjuures lapse vaateid vastavalt tema vanusele ja küpsusele.
- Kõik hoolekandeesutustes rakendatavad järelevalve- ja distsiplinaarmed, sealhulgas need, millega soovitakse ära hoida enese või teiste vigastamist, peavad olema seadusega reguleeritud ja vastama heakskiidetud standarditele.
- Võimaluse korral tuleb lapse asendushoolduse kavandamisse ja korraldamisse kaasata tema perekonda.
- Kui lapse tagasipöördumine tema perekonda ei ole võimalik, tuleb kavandada teisi tema hooldamise viise või asendushoolduse jätkumist, arvestades lapse soove ning tema elutee järjepidevust, rahulolu ja isiklike vajadusi.

Hoolekandeesutustes kasvavate laste eriõigused

Tagamaks eelpool toodud põhimõtetest kinnipidamist ja laste põhiõiguste austamist, tuleb tunnustada järgmisi hoolekandeesutustes kasvavate laste eriõigusi:

- õigust olla paigutatud hoolekandeesutusse ainult eri valdkondade esindajate hinnangu põhjal kindlaks tehtud vältimatu vajaduse korral ja õigust vastava otsuse perioodilisele ülevaatusele; ülevaatuse käigus tuleb otsida olukorrale alternatiivseid lahendusi ja arvestada lapse arvamusega,
- õigust suhelda regulaarselt oma perekonnaga ja teiste asjassepuutuvate isikutega; seda suhtlust võib piirata või välistada ainult lapse huvidest lähtuvalt,
- õdede-vendade õigust elada võimaluse korral koos või suhelda regulaarselt,
- õigust oma identiteedile,

- õigust austusele oma etnilise, religioosse, kultuurilise, sotsiaalse ja keelelise tausta vastu,
- õigus austusele eraelu vastu, sealhulgas lapse võimalust suhelda isikuga, keda ta usaldab, ja pädeva organiga, kes annab talle konfidentsiaalset nõu tema õiguste küsimustes,
- õigust kasutada kvaliteetseid, tema vajadusi ja heaolu arvestavaid tervishoiuteenuseid,
- õigust austusele oma inimväärikuse ja füüsilise puutumatus vastu, eriti õigust inimlikule ja mittealandavale kohtlemisele ning vägivaltatule kasvatusle, sealhulgas kaitsele kehalise karistamise ja igas vormis väärkohtlemise vastu,
- õigus võrdsetele võimalustele,
- õigust igat laadi hariduse, kutsealase juhendamise ja väljaõppe teiste lastega samadel tingimustel kättesaadavusele,
- õigust kasvada mängu, spordi, kultuuritegevuse, vabahariduse ja kasvava vastutuse abil aktiivseks ja vastutustundlikuks kodanikuks,
- õigust osaleda enmast ja asutuse elutingimusi puudutavate otsust tegemisel,
- õigust saada lastesõbralikul moel teavet laste õigustest ja hoolekandeaasutuse sisekorraeeskirjadest,
- õigust esitada laste põhiõiguste maksmapanemiseks kaebusi identifitseeritavale, erapooletule ja sõltumatule organile.

Suunised ja kvaliteedistandardid

Tagamaks nende põhimõtete ja õiguste kasutamine, tuleb juhinduda alljärgnevatest suunistest ja standarditest.

- Kui olukord seda lubab, tuleb valida lapse kodukohale võimalikult lähedal asetsev hoolekandeaasutus, mille töö on korraldatud nii, et see võimaldab vanematel täita oma kohustusi ning toetab vanemate ja lapse regulaarset suhtlust.
- Võimaldada tuleb perekonnalaadset eluviisi.
- Esmatähtsaks tuleb pidada lapse füüsilist ja vaimset tervist ning tema terviklikku ja harmoonilist arengut, mis on hooldusplaani edukuse põhitingimus.
- Koostada tuleb individuaalne hooldusplan, mis lähtub nii lapse võimete ja oskuste arendamisest ning tema iseseisvuse austamisest kui ka suhtlusest välisilmaga ja ettevalmistusest tulevaseks eluks väljaspool asutust.
- Eelistada tuleb tingimusi, mis võimaldavad asutuse töötajate ja laste vahel hoida järjepidevaid kasvatuslikke ja siiraid emotsionaalseid suhteid, eriti pöörates tähelepanu töötajaskonna stabiilsusele (töötajate pidev kohalolek ja mujale üleviimise vältimine).
- Kindlaks tuleb määrata hoolekandeaasutuse töö korraldus, arvestades järgmist:
 - elukoosluste kvaliteet ja stabiilsus,
 - segatüüpi elukoosluste loomine, kui see on lapse huvidega kooskõlas,
 - kõrged kutsestandardid töötajatele, kellele pakutakse täienduskoolitust,
 - töötajate piisav tasustamine,
 - töötajaskonna stabiilsus ja töötajate piisav arv,

- mitmesugune, eriti mõlema soo esindajatest koosnev töötajaskond,
 - valdkondadevaheline meeskonnatöö ja muud abivahendid, sealhulgas järelevalve,
 - tõhus lapsekeskne olemasolevate ressursside kasutamine,
 - vahendid ja erikoolitus asjakohaseks koostööks lapsevanematega,
 - tegevusstandardeid esitav eetikakoodeks peab olema kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni lapse õiguste konventsiooniga.
- Kõik hoolekandeesutused peavad olema akrediteeritud ja registreeritud pädevates avalikes asutustes lähtuvalt riiklikul tasandil hooldusteenustele kehtestatud juhistest ja miinimumstandarditest.
 - Nende standardite alusel tuleb tagada tõhus hoolekandeesutuste väline järelevalvesüsteem.
 - Koguda ja analüüsida tuleb asjakohast statistikat ning toetada tõhusaks järelevalveks tehtavaid uuringuid.
 - Hoolekandeesutustes kasvavate laste õiguste kõikide rikkumiste puhul tuleb rakendada santsioone vastavalt asjakohasele ja tõhusale menetluskorrale.
 - Tuleb tunnistada, et lisaks avalik-õiguslikele asutustele võivad hoolekandeesutustes kasvavate laste küsimuses mängida tähtsat rolli valitsusvälised organisatsioonid, usuühingud ja teised eraõiguslikud asutused, kelle rolli peavad määratlema liikmesriikide valitsused. Valitsusväliste organite kaasamine ei vabasta liikmesriike käesolevas soovitusel kätke kohustustest hoolekandeesutustes kasvavate laste suhtes, eriti kohustust töötada välja asjakohased standardid ning pädevate organite akrediteerimis- ja järelevalvesüsteem.